

מסורת הש"ס

א) עירובין ד: ג'לס פט"ו מ"א אכלת פ"ח מ"א, ט) נעירובין ד: קאמר אבי קר מלתא קרא דש"מ הא גורשא וכו' וע"ק, ט) נע"י תוספות עירובין ד: ד"ה ש"מ וכו' ד"מ לענין מקח וממכר, ד) הרי"א לא גרס יתן מיטת בין השמשות אף גרס ומעריב צמשה דרי"י סוף דיבור ואח"כ מתחיל דיבור מוסף שיך והוא נכון, ט) נע"י מוס' ד"ה הלא שכימאן, ו) גור' רש"י וקשה לשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עליה אלא כשכיר ויעטול ותו לא,

—●●●—

מוסף רש"י

ובור ספינה אלכסנדרית. עשה זה כעין צור וטמן שם מים מתוקים (נחובין יד.), טהורים. לפי שגדולים יותר מדי ואין תורת בלי עליון שאר אין מטלטלין מלא וריקן (טו). האי גורשא חילתא הוי. וכלי שגובהו מלא ארסו ורחבו קאלמר (טו).

—●●●—

רבינו חננאל

נתנו סימן זה לדבר שהיא נוח לתלמיד, בחין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין, נמצאו ג' רביעית ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין ורבי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישי, לוג א' שהוא חצי שותה, כמותו השקוב המיל ששיעורו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שותה מיל (משיכסוף עליון עד שישורה לתחתון) (משתקע החמה עד שיכסוף התחתון כדי הילוך חצי שותה מיל.

ויכין שפירשנו רבה אמר ג' רביעי מיל דרב יוסף אמר ב' שלישי מ"א אמרנו והלופן בחלתא, רבה ותר בה מידה ב' כור ורב יוסף נתון בה מדה ג' כור מורה, יתיר אסור. נמצא רב יוסף מוסיף על שיעורו של רבה ותורוהו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקנות ונמא היא וחלכך שריא לטלטלה. אמר אביי מינה דמר הלכה למעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושליש כור לא תהיר לו, כי האי תנתן בכלים פרק (י"ד) [ט"ז] כורות הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שוליים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים, כלומר אינה כלי לפיכך אינה מקבלת טומאה, וחלכתא כרבה. רבי נחמיה אומר משתקע החמה עד שיעור כדי הילוך חצי מיל זהו בין השמשות. אמר רבי (נחמיה) (וחנינא) הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה, יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בימא של טבריא ויעלה, וזהו שיעורן [של ר' נחמיה. א"ר

פלגא דדנקא. אחד מיי"צ במיל דשיעורא דרבה תלת ריבועי מילא היינו תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא. דנקא **שמות: וחילופה**. אפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא חלתא אמר התם מרי ורב

יוסף דאמר הכא מרי אמר התם חלתא: **חלתא**. כוורת: שרי לטלטולה. דמורת כלי עליה: **בת סלתא**. גדולה יותר מדאי ואין תורת כלי עליה: **צעי מיניה דמר**. רבה: **צשעם מעשה**. שהייתי כריך לדבר: **נמאן**. הא דאפי' במרתי כורי לא שרא: **קש**. זנבות שבולין אשטריי"ס: **זבור ספינה אלכסנדרית**. ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול ומי הים מלווין ועושין כלי גדול כמין צור ונותנין לתוכו מים יפים: **לה**. אין צו גורש: **סאן כוריים**. ששים סאה ציבש. שהגדוש מחזיק שלש בכלים שלהם שהיו עושין כים שעשה שלמה גוצה כחצי רחבן והם עגולים: **טהורין**. דאיתקש כלי עץ לשך דמיטלטל מלא וריקן וזה אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו יצבר צדיקה: **דאוי**. מציע ערב שבת לראות אם יש שם אדמומית חמה: **פינס המאדימים** ארבע וחסרורי החמה שוקעת במערב וחסרורי החמה מאדימין את המזרח כחלון דכשהחמה נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה: **וסימנך כווסא**. חלון כמו שפירשמי: **כרמל**. הר שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים וצבדי שירד ויעצול ויעלה היו לילה: **זמן צברה**. סלע עגול ועשוי ככברה: **זסו צברה של מרים**. שהיה מתגלגל עם ישראל צמדבר צוקמה של מרים דכתיב (צמדבר כ) ותמת שם מרים וסמך ליה ולא היה מים לעדה: **טבור**. מלקבל טומאה ועובלין צו דלאו ככלי דמי להיות המים הנוצעין ממנו כשאזינן ואין לך מעין מיטלטל אלא צברה של מרים: **כהניס טובלין צו**. ואע"פ שזכרנו הערב שמש אחר טבילה לאלכו בתרומתן קסבר יממא הוא ויש שהות אחריו לשקיעת החמה: **ספק הוא**. לדדיה הואיל וקרי ליה בין השמשות כוליה ספקא הוא ושמא טבול צלילה ואין כאן הערב שמש: **אלא בין השמשות דרבי יוסי לרבי**

הוא לא גרסינן דהא צדיחא אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהניס טובלין צו. ומאן דגרס ליה מפרש הכי אלא בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה והכי אחמר בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה כהניס טובלין צו ואשמעינן שמואל דבין השמשות דר' יוסי קדים לדר' יהודה ותחילת בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ליליא הוא ודר' יוסי לר' יהודה יממא הוא והא צעי הערב שמש נהי דלר' יהודה יממא הוא מיהו היכי טביל הא בין השמשות דר' יהודה ספק לילה הוא וכיון דבין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק מטבילה שלים ועייל בין השמשות דר' יהודה וספק לילה הוא ואין כאן הערב שמש. ולאו מילתא היא דליכא למימר דר' יוסי קדים מדקאמר בסיפא אלא דרבי יהודה לר' יוסי ופרכינן פשיטא ואי הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יהודה קדים: **פשיטא**. דלר' יוסי כהניס טובלים צו צדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי כהרף עין וכל למעלה הימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא ומעריב שמשיה: **ז' בין השמשות דר' יוסי מישך שיך צדר' יהודה**. צסופו הוא וכלל וכו' שלים דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי וכי טביל צסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש. קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: **צשלמא הלכה כר' יהודה לענין צבת לחומרא**. כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה היינו רבינו אבהו רבי יוחנן הלכה כר' יוסי להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך על כרחן לחומרא צעי למיזל צשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין צבת איהא למימר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה צו מלאכה מציא אשם תלוי אצל צמוז"ש לא צבדינן כוותיה למימרא דציה"ש דדייה ליליא הוא: **אילימא לטבילה**. דס"ל דכהניס טובלין צדר' יהודה דקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין צבת קאי כוותיה לחומרא: **אלא**

ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי, הילכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא העריב השמש, ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן חלכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתקע החמה קידש היום וחלכתא כר' יוסי דאין בהניס טובלי יום

במה מדליקין פרק שני שבת

דהעושה מלאכה צשני בין השמשות היינו שעשה כל בין השמשות א או שעשה צשניהם בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זצים צפ"ק דשני בין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה צשניהם בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי כשראה כל בין השמשות

דר' יוסי תני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא ציה שיעור שלשה ראיות: **תרי תילתי מי"א**. קשה דהכא משמע^א דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא^ב אלא חלתא ריבועי מיל^ג ור' יהודה גופיה צפסחים צפרק מי שהיה טמא (דף *זא*. וסא) סבר דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים ארבע מילין ולאת הכוכבים לילה הוא כדאמרין צריש פ"ק דפסחים (דף *ג*. וסא) וכדמוכח קרא (נחמיה *ד*) ולאחנו עושים צמלאכה^ד וגו' דמיניה מפיק צפ"צ דמגילה (דף *כ*:)) דמעלות השחר יממא הוא^ה ואומר ר"ת^ו דהתם מיירי^ז בתחילת שקיעה^ח והכא משתקע^ט מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה^י צעוי^{יא} רקיע^{יב} אכל תימה לרי"י דצמאי פליגי^{יג} דהא ודאי משעת זאת הכוכבים הוי לילה דפי"ד^{יד} וי"ל^{טו} דלמרינן לקמן לא גדולים הנראים ציום ולא קטנים כו' אלא צינונים והשתא פליגי דלר' יהודה מספקא ליה ככל כוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסף העליון אס' הס צינונים אס' לאו^{טז} וע"ק דניחוי **ואפ"ר** לח' תרי בורי לא שרא צ"י. לית הילכתא הכי שיתצטל ממנו תורת כלי משום כובדו דאמר צפ"צ דעירובין (דף *קב*. וסא)^{יז} ההיא שרימא דהוה צי רצי פרת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אמר תורת כלי עליה אפילו אצבי גופיה לא קיבלה כדאמרין צפרק כירה (לקמן) דף *מה*:)) מנרתא שאני שאדס קובע לה מקום א"ל אצבי והרי כילת חתנים דאדס קובע לה מקום ומורת לנטותה ולפורקה צצבת אלא אמר אצבי כו' והא דלמרינן צשילה כל כצדי (לקמן *קא*:)) פמוטות של צית רצי מותר לטלטלין צצבת א"ל ר' זירא צניטלין צידו אחת או צשתי ידים אמר ליה

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צצהדי צפ' כירה (לקמן *מו*). דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות: **יירד ייטבור ויע"ה**. פי' צקונטרס וצתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא לאשמעינן דטבילה מעליא היא^א וצירוש' משמע צפ' (צ') (וא') דצרכות^ב דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש^ג וזה"ש^ד דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהכסף התמתון: **אלא**

לה

דהעושה מלאכה צשני בין השמשות היינו שעשה כל בין השמשות א או שעשה צשניהם בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זצים צפ"ק דשני בין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה צשניהם בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי כשראה כל בין השמשות

דר' יוסי תני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא ציה שיעור שלשה ראיות: **תרי תילתי מי"א**. קשה דהכא משמע^א דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא^ב אלא חלתא ריבועי מיל^ג ור' יהודה גופיה צפסחים צפרק מי שהיה טמא (דף *זא*. וסא) סבר דמשקיעת החמה עד זאת הכוכבים ארבע מילין ולאת הכוכבים לילה הוא כדאמרין צריש פ"ק דפסחים (דף *ג*. וסא) וכדמוכח קרא (נחמיה *ד*) ולאחנו עושים צמלאכה^ד וגו' דמיניה מפיק צפ"צ דמגילה (דף *כ*:)) דמעלות השחר יממא הוא^ה ואומר ר"ת^ו דהתם מיירי^ז בתחילת שקיעה^ח והכא משתקע^ט מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה^י צעוי^{יא} רקיע^{יב} אכל תימה לרי"י דצמאי פליגי^{יג} דהא ודאי משעת זאת הכוכבים הוי לילה דפי"ד^{יד} וי"ל^{טו} דלמרינן לקמן לא גדולים הנראים ציום ולא קטנים כו' אלא צינונים והשתא פליגי דלר' יהודה מספקא ליה ככל כוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסף העליון אס' הס צינונים אס' לאו^{טז} וע"ק דניחוי **ואפ"ר** לח' תרי בורי לא שרא צ"י. לית הילכתא הכי שיתצטל ממנו תורת כלי משום כובדו דאמר צפ"צ דעירובין (דף *קב*. וסא)^{יז} ההיא שרימא דהוה צי רצי פרת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אמר תורת כלי עליה אפילו אצבי גופיה לא קיבלה כדאמרין צפרק כירה (לקמן) דף *מה*:)) מנרתא שאני שאדס קובע לה מקום א"ל אצבי והרי כילת חתנים דאדס קובע לה מקום ומורת לנטותה ולפורקה צצבת אלא אמר אצבי כו' והא דלמרינן צשילה כל כצדי (לקמן *קא*:)) פמוטות של צית רצי מותר לטלטלין צצבת א"ל ר' זירא צניטלין צידו אחת או צשתי ידים אמר ליה

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צצהדי צפ' כירה (לקמן *מו*). דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות: **יירד ייטבור ויע"ה**. פי' צקונטרס וצתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא לאשמעינן דטבילה מעליא היא^א וצירוש' משמע צפ' (צ') (וא') דצרכות^ב דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש^ג וזה"ש^ד דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהכסף התמתון: **אלא**

כאותן של צית אצין פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן של צית אצין שהם קטנות דהא מוכח צצהדי צפ' כירה (לקמן *מו*). דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות: **יירד ייטבור ויע"ה**. פי' צקונטרס וצתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאמא לאשמעינן דטבילה מעליא היא^א וצירוש' משמע צפ' (צ') (וא') דצרכות^ב דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש^ג וזה"ש^ד דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתקע החמה אלא משהכסף התמתון: **אלא**

מוכר לך. והואיל והכלי שיכיל מן הכיבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס', מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה, והואיל ובזמן שהוא גדוש יכול ס' אצ"פ שמן הלח לא יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שלישי מה שהתכילנו כלל המדה.

עין משפט ונר מצוה

קלב א מיי פכיה מהל' שבת הל' ו' [וע"ש במ"מ] סמנ לאון סה טושי"ע א"ח סימן שח סקיף צ: קלב ב מיי פ"ג מהל' גלס הלכה צ:

—●●●—

הגהות הגר"א

[א] נבדא (אפ"ס תוס"מ:

—●●●—

לעזי רש"י

אשטריי"ם קש.

—●●●—

מוסף תוספות

א. דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו. מוס' ייר"ד. ב. אליבא דר' יהודה. רעט"א. ג. לכל היתר. רעט"א. ד. וקשה מורי יהודה א"ר יהודה. מוס' הלש"ש. ה. מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ואומר, והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. ו. ומהתם נמי מוכח דעד צאה"כ יום הוא. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. ז. שיש חילוק בין 'משקיעת החמה' ובין 'משותקע' דב' השקיעת הן פי ה"ן. ו. 'משקיעת החמה', משמע. מוס' ממוח כ: ד"ה נפסל. ו. דהיינו משעה שמתחילת החמה ליכנס בצבוי הקיע' ונתחילת אורה להיות כהה, ומאז, מוס' הלש"ש. עד הלילה, מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. ז. ד"ה רצי יהודה. ו. 'משמע. מוס' ממוח כ: ד"ה נפסל. י"א. כולה. מוס' הלש"ש. י"ב. והיא עדיין כנגד חלונה, ולפי שלא עברה עדיין אינה מהלכת אחוריי כפה, פני קריט מאדימין כנגד מקומה. פי ה"ן. שאז הוא בין השמשות, דקודם לכן יממא הוי. רעט"א. י"ג. ו. יוסי ור' יהודה בביה"ש. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ד. ועד אותו זמן הוי יום. מוס' הלש"ש. לה: ד"ה גל. [ואנ"כ] למיורו בצאה"כ. מוס' מגילה כ: ד"ה וסא. י"ט. דאין אנו בקאיין בצאה"כ. מוס' פסחים ג' ד"ה וסא. י"ט. ומר סבר עד חצי מיל, ומר סבר אפי' לאחר זמן. נצט"א. לה: ד"ה וסא. י"ז. ונראה לפרש, הרוצה לידע תחלת ביה"ש דר' נחמיה מתי מתחיל, יניח חמה בראש הכרמל וכו' ואחר כל זה יתחיל השיעור וכו' וכן. מוס' הלש"ש. י"ח. התחיל בגלגל החמה לשקוע אדם עומד בראש הכרמל ויורד בים הגדול ויטבול ועולה ואוכל בתרומה דחזקה ביום טבל. מוס' הלש"ש. י"ט. כיון דלא אתא לאשמועינן אלא דעלתה לו טבילה. מוס' הלש"ש.

—●●●—

רב נסים גאון

אמר אביי שבע מינה דאדאש תילתא הוי. דייק לה אביי מדבריי המשתנה וזן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש, כי הכור ל' סאין כמו שנתמצא בפרק המוכר את הספינה [ב"ב דף פ"ו כור בל' סאה בסלע אני כ"ה וכו' ב' שלישי הס', מכלל

עין משפט
גזר מצוה

קלד א ב מיי פ"ה מהל' שבת הלכה ד ופי"ז מהל' תרומות הל' ב טו"ש"ע א"ח ס' נלה עניף א:

קלה ג מיי פ"ה מהל' שבת הלכה ד:

קלו ד טו"ש"ע א"ח ס' נלה עניף ג:

קלו ה מיי פ"ה מהל' שבת הלכה יח יט פגנ ענין ל טו"ש"ע א"ח סימן רנו:

לעזו רש"י

^{מלו"א. חלמית (צמח בר).}

מוסף תוספות

א. [נ]הא דלא קאמר כי שלים ביה"ש דר' יהודה נמי כהנים טובלים בו לר' יהודה.
ב. אחר יוסי. מוס' הלא"ש. א. אחר ביה"ש דר' יהודה. מוס' הלא"ש. ג. ביה"ש דר' יוסי. מוס' הלא"ש. ד. ישלים ביה"ש. מוס' הלא"ש. ה. אבל יודעים היו בדאי שלא הי' מתחיל עד דשלים ביה"ש דר' יהודה, [וכיון ד]שמא מיד הי' מתחיל, הלכך קאמר דוקא כל ביה"ש דר' יהודה, לר' יוסי כהנים טובלים בו, או שמא הי' מאריך אחריו הרבה. מוס' הלא"ש. ו. כיון דמפסק פסק הלכה בתרתייהו. מוס' הלא"ש. ז. דר' יהודה הנשיא לא פליג א' בשלישית. מוס' הלא"ש. ח. [נ]א"ם ה"ריל לפרוש. מוס' הלא"ש. ט. ואי ס"ד דמדליקין בשניה אי"כ אתאי כר' יהודה הנשיא. מוס' הלא"ש. י. רוביח דהדלקת הני קודם להצית תפילין. מוס' הלא"ש. יא. ודאי תפילין בירשא, אלא. מוס' נסדהדין. ד"ס. יב. של ר' אליעזר. מוס' הלא"ש. יג. באבוי. מוס' הלא"ש. יד. בכל ערב שבת, ולכך הי' תמה ואמר כמדרומה שדעת אבא גטרפה, אלא השתא הוא דגער בו אבוי. מוס' הלא"ש. יו. ולתרועה נמי ק"י תקיעה. מוס' הלא"ש. יא. דתרועה היא. מוס' טענה נג: ד"ה רבי יהודה. יז. מאי קא פריך. מוס' הלא"ש. יח. אלאמא כל מיני לטולטו אסור, אפי' לצורך גופו. מוס' הלא"ש. יט. או למקומו. מוס' הלא"ש.

רב נסים גאון

במאי קמייפליג א' בספולגאט דר' אליעזר הורקנוס בנו. תמצא פירוש דבריהון במסכת סנהדרין בסוף פרק ב'. מיתות (דף סח, ו) תנא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקינון שלו והן יושבין בטריקלין שלו, ואותו היום ערב שבת היה נכנס הורקנוס בנו לחלון תפילין, גער בו אבוי רצא בנויפה. אמר להן חבריו של אבא כמדרומה שדעתו של אבא נטרפה. אמר לו דעתך רדעת אמך נטרפה האך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבת, סבר ר' אליעזר הדלקת הני לחיצה תפילין שהיא איסור שבות וצריך להקדים הדלקתה ואחר כך כו' לחלון, והורקנוס בנו סבר לחיצת תפילין קודמת להדלקת הני. ותמצא בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלון תפילין, ואמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת ובאת לחלון תפילין שחן רשות ואינן אלא מצוה.

א' נראה דחסר כאן דעתה הגאון וזכר לזין על הצרייאה דשלישית להדליק את הנר ר"י הגשא' אמר שלישית לחזון תפילין ועי' אמר דקמפליג ספולגאט דרי"א הורקנוס בנו ובי' ועי' מוס' ד"ה ר"י.

לה:

אָלאַ אָענין אביהֶּה. קשה דמזשם שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לֹא הוּא לִיה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין

דר' יוסי אינו מיד אחר צין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרצה

אחריו א"כ (א) הא דלמר רצ יהודה כו' צין השמשות דר' יהודה לרבי

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל ״כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי (א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה ״אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבידא יִהְיוּשָׁה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה יִאתוּן דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברר ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ״וְשׁוּהָה כְּדִי צְלִיית דג קמן או כְּדִי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מזה נעשה להם לכבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוּוּ לְהוּ חמשה אלא שתוקעין וחורין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא בר' נתן ולא בר' יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא רבי רבי ישמעאל השש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדרו ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותרסינ מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התרסינ ונגעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כְּדִי צְלִיית דג קמן או כְּדִי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א"ר יוסי (ב) חגיגא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו ״אמר לו ״אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת

במה מדליקין פרק שני שבת

אָלא לאַנינא. וכולה מילתא דר' יוחנן לחומרא דלא תימא כי שלים צין השמשות דר' יהודה ליליא הוּא וניכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דנימא דר' יוסי ליליא הוּא ושרי: **בשני צין השמשות**. ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אשם

תלוי אלא חטאת: **ממה נפשך**. אי ליליא הוּא חייב על ערב שבת ושל מוצאי שבת אינו כלום ואי יממא הוּא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום. וכגון דעבד ליה כל צין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו: **בשיעורא דרצנן**. צין השמשות: **אסלו**. הדליקו את הנר מנעוד יוס: **חזו פרנגולין**. היושבים על הקורות מנעוד יוס וכן העורצים בשדה: **אדאני**. עשב הקרוי מלוו"ל ועלין שלו נוטין לזד חממה שחרית כפופין למורח ומצאי היום זקופין ולערב כפופים מאלו למערב: **שש פקיעות**. אף המרעות צמנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: **להצטיל ממלאכה שבשדום**. ויהא להן שהות ליכנס לעיר: **להצטיל העיר**. ממלאכה: **והחנויות**. ממקח וממכר: **לחזון ספילין**. והדלקת נר בדציעות: **להצדיק פס צמנור**. ועדיין יש שהות כְּדִי שיקרמו פניה שהיו ממהרים המקיעות כְּדִי להוסיף מחול על הקדש: **ותוקע ומריע ותוקע**. הרי שש: **ושוצא**. חל שבת עליו: **מלעדזר**. מלחפור: **ויכנסו כולם כאחד**. שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מחינן מי קרובים ומי רחוקים: **פריסין**. הן דלתות ״החנויות ומסלקין אותן ומניחין ע"ג יתדות ומוכרינן עליהן תצלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים: **חמין**. מים חמין למווג צהן יין לשמות: **סילק המסלק**. קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה: **והטמין המטמין**. שם הראויות למחרת: **חזן הכנסת**. אשת הציבור: **להוליך שופרו לציפו**. שהיה גג מיוחד בגובה העיר והמנעיתה לתקוע שם ומשם מוליכו לציפו. אלאמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייהו: **לשיעורין**. פעמים שציתו קרוב פעמים שציתו רחוק: **צראש גגו**. שתקע שם: **שאין מטלטלין**. אפילו צרשות היחיד: **והסניא שופר מיטלטל**. לפי שכפוף ראשו וראויו לשאזב צו מים ולשתות המינוק: **פאזורהו**. פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה: **לתינוק**

בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב ז' (יוסי) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגבוע בו מים לחינוק

מלאכה ואמר בגמרא מתימין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ו ומפרש צמאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להצטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת **והתניא שופר מבטליין בו'**. תימא לר"י א' הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה ללל אפי' ר' שמעון אסר כמו שאפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא וצריימא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה ללל והוי כמו מרא שלא יגב צפרק כל הכלים (לקמן דף קד:) דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר בצריימא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מנעיין" ואת"ו וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו" א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דחצוצרות מוקצה יותר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר היו מלאכתו להיתר: **הא**

מניח את השופר. שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

מסורת הש"ס

א' [ג"ל דבין], ב' [ג"ל אמרו לו, דבש ממך], ג' [ומגילה יח: גישין יד, כ"ב כט, חולין ט, לג,], ד' [ג"ל יוסף], ה' [חלטות] ע"י צילה יא: רש"י ד"ה תריסין,

‏

הגהות הב"ח

א' [גמ' אמר רבי יוסי בר אבין לא סבכים: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' אד"כ הא דלמר:

‏

גליון הש"ס

גמרא ושוהה כְּדִי צְלִיית דג. ע"י גרין צפיקין כהל' מנחה דף י ע"ב:

‏

רבינו חננאל

אובליג בתרומה דר' השלים ביה"ש דר' יוסי. אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. תניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב אחד יום שנים ביה"ש שלשה לילה. ולא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים וירושלמי בתחילת ברכות מכה כוכבים יצאו יהודה לילה, ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום, שנים ספק, ר' לילה. ואסיקנא הוא דתימר באילין דלית אורחיהן למיחמי ביממא, ברם באילין דאורחיהון למיחמחי ביממא לא יושבי שערין בהו. א"ר יוסי בר אבין ובלחזו דיתחמוון תלמיא כוכבים בר קהל, חד כוכבא. אמר להו רבא לבני מחזא קאחזין דלא קים לכו מתפתחין בקניניהו, בדברא חזו עורכי איתמי עיילו בקניניהו. א"ר אדוני פ' ירקות השדה חן ידועין העלין דלא, קים לבו מתפתחין ומתפשטין ומכין השמשות מתבוצצין ונראין כסתמין. העושה מלאכה בשני בין השמשות בע"ש ובשבת חייב חטאת, ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה ששעה בשבת, אם לילה הוא נתחייב במלאכה ששעה בע"ש. ת"ר ר' תקיעות ותוקעין בע"ש. תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות, שניה להבטיל מלאכה שבכיר ושבתותיו, שלישית להדליק נר דברי ר' נתן, ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלון

את התפילין כו'. תנא דבי שמואל ר' תקיעות ותוקעין ע"ש. התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדרו מלררוע, ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים, הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותרסינ מונחים. תקע שניה נסתלקו התרסינ ונגעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות תקע מתחין ע"צ הכירה. תקע שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כְּדִי לצלות דג קטן או כְּדִי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו'. ואסיקנא מקום צנוע יש בראש גגו ששם

מניח את השופר. שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

^[א] לפעמי הגי' שם צירושמי מן האל סוכאל וכו'ה' חצוצר' הכש"א' כח' ועי' בהגהות מיי' פ"ח מהל' שבת ע"י ג' אחרת צירושלמי.

^[ב] וכן בספר דברי יוסף מניח ג"כ טפחא וז בשם ש"ס כ"י.